

יו"ל ע"י
מבצרי התורה והחינוך
שע"י קהל הסידי מכונקא בעלזא בית שמש
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

הלכה

באמת ובתמים

הרה"ג ר' יהואל חיים ליבערמאן שליט"א

להבה - מקרית סיחון

על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון
כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון (כא, כז-כח).

ובתרגום יונתן איתא: "על כן ימרון בחידתא מתוליא, אמרין צדיקא דשליטין ביצרהון, איתו ונחשוב זיינא דעובדא טבא כלו קבל אגרא, ואגרא עובדא בישא כלו קביל זיינא, יתבני וישתכלל דמיתער ומשיח באורייתא." [פירושו: על כן יאמרו בחידת משלים, אומרים צדיקים ששולטים ביצריהם, בואו ונחשוב הפסד של מעשה טוב כולו נגד שכר, ושכר מעשה רע כולו נגד הפסד, יבנה וישתכלל מי שמתעורר ומשיח בתורה].

ואמר **אאמ"ר ז"ל** ע"פ מה שמע **מא"ז ז"ל**, שכל מה שיש לישראל חשבון הנפש לפני השי"ת הוא טוב, אבל העיקר שיבא החשבון מהמאור שבתורה, ואז הוא באופן אחר, אד"ק (של מרן מהרי"י) ז"ל.

[ואמר (מרן מהרי"ד) ששמע **מכ"ק אביו מרן מהרי"י זצ"ל**, שפעם אחת בבואו אל הקודש פנימה ואביו הריקאנטי, אמר לו בזה, שטוב מאד כשישראל עושה איזה עצה הנפש ונתעורר לבבו אל השי"ת, אבל מה טוב ומה נעים אם העצות הם ע"י התורה הקדושה, דהיינו ע"י ספר הריקאנטי"י וכדומה לו, **אד"ק ז"ל**, ואמר **כ"ק מרן (מהרי"ד) זצ"ל** החילוק בין שני האופנים הנ"ל, כי כשאדם עושה לעצמו איזה עצה אשר איננו מתוהק"ק אזי הוא ג"כ טוב אך איננו מתקיים גם על להבא, משא"כ כשעושה לו עצה ע"י התוהק"ק אזי הוא דבר המתקיים גם על להבא].

וזהו **על כן יאמרו המושלים בואו חשבון**, זהו החשבון של זיינא דעובדא טבא לקבל אגרא ואגרא עובדא בשא וכז, היינו, חשבון שעל ידי השכל, ואח"כ ממשיך הפסוק **תבנה ותכונן עיר סיחון - יתבני וישתכלל דמתער ומשיח באורייתא**, היינו, שעיקר התכלית שיהיה ע"י התורה. וממשיך הפסוק **כי אש יצאה מחשבון**, שאם רק בחשבון שכלו אז הוא בבחינת אש, שהטובה הוא רק על אחר רק זמני, **להבה מקרית סיחון**, אם בא ע"י התורה, כמו שמתרגם ע"י התרגום יונתן **דקריין ומשיחין באורייתא**, אז הוא בבחינת להבה, ששולט האור למרחוק שהטובה הוא על תמיד, כיון שבא ע"י התורה הוא בדרך סגולה ומועיל על להבא, **אד"ק (מהרי"ד) ז"ל**.

וי"ל שלכן כתיב **יאמרו המושלים**, לשון משל, היינו, שלוקחים לחשבון הנפש שעושים משל מענייני עולם הזה, ועי"ז אומרים **בואו חשבון**, ואעפ"כ עיקר התכלית הוא ע"י התורה הקדושה.

כ"ק מרן מהר"א ז"ע

מה ההבדל בין שתי החשבונות?

הראשון עושה את החשבון שלו, איך נאה לו יותר להיראות בעיני עצמו ובעיני חבריו. והשני עושה את החשבון של **הקב"ה ושל התורה**, מה ה' אלוהיך שואל מעמך.

ולכן, אם יש ברגע הראשון נראה החשבון של הראשון הרבה יותר נאה, כאש פורצת היא נדמית. קבלות נפלאות, מרחיקות לכת. לסיים כל השי"ס

יבורים קדושים אלו - שיש חשבון הנפש הבא מצד השכל וחשבון הנפש המוכרח והנצחי בא מצד התורה - מיסודות חסידות בעלזא המה, וצריכים לימוד לחפצים לקיימם הלכה למעשה: מה הוא אותו חשבון הנפש "עצה אשר איננו מתורתנו הקדושה" אשר עליו דיברו רבותינו הקדושים, ש"הוא גם כן טוב אך איננו מתקיים גם על להבא", לעומת "עצה ע"י התורה הקדושה שהוא דבר המתקיים גם על להבא".

ואם תאמר שההבדל הוא בין חשבון הנפש שבא ע"י לימוד ספר מוסר לחשבון הנפש שבא ע"י גמרא תוס', הלא הסיפור שהובא מרן מהרי"י ז"ע הוא מלימוד ספר הריקאנטי, שאותו החשיב כעצה הבאה ע"י התורה הקדושה. הרי מוכח כסברא הפשוטה שחשבון הנפש הבא מכח לימוד ספרי מוסר או ספרי חסידות, יש בה את כח קדושת התורה לקיימה לאורך זמן.

ובפשטות מבואר ההבדל ביניהם, שעיקר מעלת חשבון הנפש - כשבא בשעת לימוד התורה או לאחריו, שאז יש בו את כח סגולת קדושת התורה, הנותנת לו כח ואומץ לקיים את החשבון בתמידות, משא"כ כאשר החשבון בא מתוך חשבונות והרהורים שצפים ועולים מאליהם, או אפילו בשעת התפילה, אזי אף אמנם שהרהורים אלו קדושים ונשגבים הם עד מאוד, אבל אין בהם הכח להתקיים לנצחיות.

ועדיין אין הדברים מתיישבים על הלב, להפחית מן הערך הרם והנשגב של הרהורי תשובה ששב האדם בכל היום, "כי הרגע אשר האדם בה בכל יום בעבודה ותשובה היא נקודה העיקרית מכל היום ההוא וחיותו של היום וקיומו" (לשון ספה"ק ערבי נחל פרשת אמור דרוש ד).

אולי ניתן להציע הביאור בדברי קודש אלו, שבא להורות על נקודת חילוק דקה אבל מרכזית בין ב' מיני הרהורי תשובה, ונבארה בדרך משל ודוגמה לשבר את האוזן, לאחד שקיבל על עצמו להתפלל כל היום תפילת ותיקין. חולפה לה תקופה מסויימת, ושוב מוצא את עצמו חוזר להרגליו הישנים, להתפלל בשעה שרוב בני האדם מתפללים - בשביעית או בשמינית.

ישנם ב' מיני חשבונות שאדם זה יכול לחשב חשבון נפשו. יש אשר יעשה עיקר החשבון: "כמה שלימולי אני, בקושי קיבלתי על עצמי קבלה זו לקום לתפילת ותיקין, וכבר אינני יכול לעמוד בזה". וכך ממשיך לייסר עצמו: "כך נראים כל הקבלות שלי. מחזיקים המה מעניית אסתר ועד פורים".

לעומתו, יש שיעשה החשבון באופן אחר לגמרי: "הלא ע"פ הלכה יש יותר הידור להתפלל ותיקין, ולכן קבלתי על עצמי להתפלל ותיקין, והנה רואה אני כמה קשה לי הדבר לקיים הידור זה. אולי אין זה לפי כוחותי הראויים, אולי קיבלתי על עצמי הידור שעדיין אינני ראוי לכן, או אולי יש בכוחותי להתאמץ עבור הידור זה". וכך עושה החשבון יותר ויותר, עד שמגיע למסקנה הראויה והאמיתית.

בלילה אחד, ולקום כל יום ותיקין, ולסיים לפני התפילה כל ספר תהלים. וכן הלאה והלאה. אבל אין בה קיום, מכיון שאינה בנויה לפי התפקיד והשליחות האמיתית שהטיל הקב"ה על אותו ראשון. השקר אין לו רגלים.

משא"כ השני, כיון שעושה את החשבון מה התורה ומה הקב"ה רוצה ממנו, אזי בתחילה אינו נראה נוצץ כל כך כמו אצל הראשון, כלהבה קטנה נדמית. אבל היות שחשבון זה אמיתי, יש לו קיום. כל החשבון שלו הוא מה נדרש ממנו באמת, מה ה' מבקש ממנו, ומה התורה מורה לו, ולא מה נאה ויאה לו יותר.

בדעסקינן בהשפעה הנצחית שיש לחשבון הנפש הנעשה מתוך ביטול אגיתי לרצון ה' בעולם, יש להסמך מה שהיה המגיד הגה"צ רבי שלום שברדון זצ"ל מספר, שבהיותו משמש כמגיש בישביה הוצרך פעם להוכיח את הבחורים על פירצה שהיה ביניהם לשוחח באמצע תפילת מעריב, ואכן בפיו מפיך המרגליות נעמד על הבימה לשיחה נוקבת מעוטרת בסיפורים ומשלים כיד ה' הטובה עליו, ותיכף לאחר השיחה נעמדו כולם לתפילה סוערת. והנה אבוי, במהלך התפילה רואה שני בחורים משוחחים ביניהם. קרא להם לאחר התפילה: "הלא בקושי דברנו על ענין זה וכבר חזרתם לסורכם". ענו הבחורים: "לא, כי אם חזרנו על השמועס של המשגיח...".

המשיך רבי שלום וסיפר: לעומת זאת, פגשתי את ידידי להבחל"ח (מו"ז) הגה"צ רבי יוסף ליברמן שליט"א, יותר מ"י שנים לאחר פטירת גיסו מרן מהרי"א מבצלזא ז"ע, ואמר לי בהתרגשות דקדושה: "יושב הייתי במקום הראשון בשולחנו של הרה"ק מבעלזא, ובחדש אלול לפני השתחיל התורה בסעודה שלישית שמעתינו אומר בינו לבין עצמו "וואס וועט זיין מיין תכלית וואס וועט זיין מיין סוף", ועד עתה כשזכר אני איך שאמר דיבורים אלו לעצמו, אוחות בי התעוררות עצומה לעבודת השי"ת".

אמר רבי שלום: ראו עד היכן הדברים מגיעים. כאן עומד מגיד מישרים פה מפיך מרגליות, שהציבור מתמוגג משיחותיו, ומוסר שיחה מטלטלת ונוקבת, ולא עוברת חצי דקה וכל השפעת השיחה מתמוגגת והולכת. וכאן יושב יהודי לעצמו, ראשו כפוף, אומר בלחש כמה דיבורים לעצמו, איננו מתכוון כלל ששארים ישמעו את מה שהוא אומר. והנה עובר כבר יותר מעשר שנים אחר פטירתו, ואומר לי יהודי, שתמיד כשזכר בדיבורים אלו - גם כעבור תקופה ארוכה מעת ששמע את הצדיק אומר דיבורים אלו לעצמו - מתעוררים אצלו רגשי תשובה. (ואגב, עד היום הזה לאושיט"א, כחלוף קרוב לשבעים שנה מן אותו היום, חוזר ומזכיר מו"ז שליט"א מעמד זה בדמעות של התרגשות והשתוקקות).

הדא הוא דלתיב: **כי אש - יצאה מחשבון, להבה - מקרית סיחון!**

הגה"ק רבי פנחס הורוויץ זי"ע - בעל ההפלאה

מורה דרך

שאלו מקורביו של רבנו בעל ההפלאה קדישא זי"ע, מדוע רואה הוא לנכון לנדוד ממקומו ולנסוע להסתופף בצלו של רבי ומורה דרך, כאשר לבטח יכול הוא לקנות את דרך עבודת הבורא על ידי השקידה בספרי המוסר אשר נמצאים לפניו בהישג ידו (כידוע נסע רבנו להסתופף בצל קדשו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, יחד עם אחיו, הרה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע).

השיב רבנו בחדות לשונו:

כאשר אני מתיישב ללמוד ספר מוסר, מופיע אצלי היצר ומצליח להסיט את עיניי שדווקא הדף המדויק והמכוון שאני זקוק לו - נעלם מעיניי. ואילו כאשר אני מופיע אצל רבי ומורה דרכי, הוא יודע להראותני דווקא את אותו הדף אותו אני צריך לראות וללמוד.

תורה בטרה

דבר פלא העיר רבנו -

כל המעיין בספרי הקודש המסודרים על סדר הפרשיות, יראה דבר פלא, שבדרך כלל על הפסוקים הראשונים של כל פרשה ופרשה, ישנם ריבוי פירושים - עד שמרבית דברי התורה המובאים בספרים הם על פסוקים הללו. כאשר בהמשך הפרשה, החידושים פוחתים והולכים ומצויים רק זעיר שם זעיר שם.

אף נתן רבנו טעם פלאי לדבר הליזה:

צעירי צאן קדשים, הילדים הרכים, הלא הם לומדים בדרך כלל בבית תלמודם רק את הפסוקים הראשונים של כל פרשה ופרשה - כפי מה שהם מספיקים לפי הבנתם הצעירה. תורתם טהורה היא וזכה, ללא כל פניות וללא שמץ של חטא. תורה אשר מתעלה מהבל פיהם של תינוקות של בית רבן הנקיים מכל רבב. וממילא משפיעים הם השפעה טהורה על הפסוקים והמקראות הללו שבתחילת הפרשה עד שמשמים נשפעים חידושים עילאיים על הפסוקים הללו. אשר על כן, דווקא במקראות הללו יש ריבוי של דברי תורה וחידושים.

(הדברים מלוקטים בספר זכרון לברכה, משמו של הגה"ק רבי מנחם מענדיל שנעבאלג זצ"ל, גאב"ד מאנשטרת).

מעלת הטירה בניסיעה לצדיק

בימים בהם כבר כיהן רבנו כרבה של העיר פראנקפורט הגדולה לאלוקים, הופיע אצלו אחד מבני הקהילה, מתנגד לדרכי החסידות הקדושים. ותמה: "האמת נכון הדבר אשר שמעו אוזניי,

שהרב דמתא נסע להתסופף בצל קדשו של המגיד ממעזריטש?"

- אכן כן. אישר רבנו את הדברים.

"היתכן כדבר הזה שאדם גדול כרבנו עושה דברים כאלה מבלי לחשוב קודם ומבלי לחקור האם נכון הוא עושה או שמע טועה הוא?" שאל ההוא בעזות מצח.

- אכן, מתחרט אני על נסיעה זו שנסעתי - הגיב רבנו והלה צהל בשמחה לשמוע.

"האמנם כן? מתחרט הרב על נסיעתו למעזריטש?"

ביאר לנו רבנו:

"לאחר שראיתי מה רב הקניין אשר קניתי אצל המגיד, מתחרט אני היטב על שנסעתי אליו - ולא הלכתי אליו בטורח הרגליים".

פני המתנגד, חפו - - -

הגה"ק רבי ברוך מלייפניק זי"ע - בעל 'ברוך טעם'

גודל הדקדוק

לקיים דברי הז"ל

את המעשה שלפנינו סיפר הגה"ק רבי חנוך העניך פדווא זצוק"ל גאב"ד לונדון הבירה, לפני כ"ק מרן מהר"א זי"ע אשר ציין בקדשו שאכן, סיפור אמיתי הוא זה.

הרה"ק רבי יהושע העשיל לאבין מזידיטשוב זצוק"ל הגיע פעם אל היכלו של כ"ק מרן מהר"ד זי"ע בעלעזא, על מנת לשאול דעת קדשו אודות שידוך אשר מוצע לאחד מצאצאיו. השיבו מרן מהר"ד זי"ע: "הלא אתה הוא מצאצאיו של ה'ברוך טעם'. הבה אספר לך אפוא מעשה אשר בדידה הוי".

וכך סיפר אודות זקנם המשותף של הרה"ק מזידיטשוב ומרן מהר"ד - הגה"ק רבי ישכר דוב מסקאהל זי"ע, חותנו של מרן השר שלום זי"ע. אשר בשנים טרם התמנה לשמש ברבנות, לא רצה ליהנות ממתנת אחרים והיה עוסק במסחר לפרנסת משפחתו. במהלך מסעותיו נקלע בחג השבועות אל העיר לייפניק. בהגיעו לשם גמר בדעתו שלא להכין לעצמו מקום לסעודה, כי אם לנסות לזכות לסעוד על שולחנו של הרב דמתא - ה'ברוך טעם' זי"ע.

בליל התקדש החג, לאחר שתמה התפילה בבית הכנסת, בעוברו בסך לפני הרב דמתא, הציג עצמו לפני הרב כסוחר אשר הזדמן ונקלע לעיר. בכך התכוון לרמוז שרצונו לסעוד על שולחן הרב. אולם ה'ברוך טעם' לא הזמינו אליו אלא התעניין מעט על מסעו ועל מקום אכסנייתו בו הוא שוהה. הלך רי"ד לבית האכסניה ושם קבע לסעוד סעודתו על מעט חלה שהיתה עמו, אולם עד מהרה הופיע במקום שולחו של הרב והביא עמו דברי מאכל וסעודה עבורו. ופלא היה בעיניו, אם הרב אכן הבין שהוא רומז שברצונו לסעוד על שולחנו, מדוע לא הזמינו.

למחרת לאחר התפילה כאשר שוב עבר לפני הרב, מיהר הרב להזמינו בדרך כבוד לסעוד על שולחנו, כשהתנצל על כך שבליל אתמול הוא לא הזמינו, בהסבירו: "הלא אמרו חז"ל שאין לאכול מסעודה שאינה מספקת לבעליה. על כן אתמול כאשר רמזת שברצונך לסעוד על שולחני - לא יכולתי להזמין, שכן לא ידעתי כמה מאכלים הכינו בביתי ושמא אין שם די אוכל מוכן עבורך. אולם כעת ציויתי שיכינו לסעודת היום די והותר גם עבור האורח ועל כן בא אתה ברוך ה' לביתי".

חתם מרן מהר"ד את הסיפור והסיק:

"אם זקנך, ה'ברוך טעם', כה הקפיד ודקדק לקיים דברי חז"ל במילואם. נכון הדבר שאתה, מבני בניו, תדקדק כהוגן לראות עם מי אתה משתדך".

הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זי"ע - בעל 'אמרי נועם'

שלא לבייש שום יהודי

סיפר הרה"ק רבי מאטעל זילבער שליט"א מסטוטשין:

בחג הסוכות של אחת השנים פנה הרה"ק רבי אליעזריל מדזיקוב זי"ע כשהוא מלווה בבנו, רבנו ה'אמרי נועם', אל סוכתו של אחד החסידים שהתגורר בדזיקוב וערך 'שמחה' מיוחדת בסוכתו. כאשר הגיעו אב ובנו שראו את הקודש אל הסוכה, הביט רבי אליעזריל זי"ע על הסוכה ונענה לבנו יקרו: "מאיה הבט נא ובדוק, כמדומני שיש בסוכה זו שאלה על כשרותה". רבנו האמרי נועם הציץ ונענה: "ס'איז גוט". נכנס אביו הקדוש לסוכה והתיישב וסעד בה, לכבודו של החסיד בעל השמחה.

ובאותה שעה ישב בפרמישלאן הרה"ק רבי מאיריל זי"ע ובעיניו הטהורות הביט וראה עד דזיקוב, נענה ואמר: "אליעזר דזיקוב'עזר, סועד כעת בתוך סוכה פסולה!"

לאחר החג, כשהגיע חסיד ששהה בפרמישלאן וסיפר להרה"ק מדזיקוב זי"ע את אשר הגיד עליו הרה"ק רבי מאיריל זי"ע. זימן הרה"ק את בנו, ה'אמרי נועם' אליו, ואמר: "הלא ביקשתיך לעיין בסוכה, אם כשרה היא אם לא. וראה נא, רבי מאיר אומר שהסוכה פסולה היתה". נענה בנו, רבנו, ואמר: "אכן, היתה שאלה מהותית על כשרות הסוכה, אולם, לא רצינו לבייש את בעל הבית בכך שנכריז על סוכתו כבלתי כשרה, על כן מצאתי סברא להתיר את הסוכה בשעת הדחק" (-ולכאורה הרה"ק מפרמישלאן זי"ע לא הסכים עם היתר דחוק זה ועל כן אמר מה שאמר). והוסיף רבנו: "קבלה יש בידי מזקננו הרה"ק מראפשיץ זי"ע (אביו של הרה"ק רבי אליעזריל זי"ע, אבי רבנו) שכאשר באים להתארח בביתו של אדם שאין אנו יודעים ובטוחים אם כליו טבולים הם - בל נשאל אותו דבר, אלא נשתה בכליו ונאכל בהם, כדי שלא לבייש את בעל הבית. ולכן, מצאתי היתר לכשרות הסוכה בשעת הדחק".

מהלכות תפלה (ד)

אינו מחויב להתפלל אם אינו יכול לכיין, אמנם הדגיש 'אם רצה' כמו שמשביר בבית יוסף. שבזמנינו בלאו הכי אין מכוונים כראוי, לכן אם ירצה להתפלל כך, ולא לאכול קודם הרשות בידו. ומכל מקום אם כן רוצה לאכול ולשתות, כדי לכיין יותר בתפלה, הרשות בידו. ובבאה"ל מביא בשם אחרונים שמי שחלש הוא, ואם ימתין עד אחרי תפלת הציבור יוכרח לאכול קודם התפלה, עדיף להתפלל ביחידות בביתו ולאכול מעט, ואח"כ ללכת לבית הכנסת לשמוע קדיש או קדושה, ולמעשה לא שמענו להורות כן, וברוב הפעמים כן מתירים לאכול לפני התפלה וללכת לביהמ"ד להתפלל עם הציבור, ותלוי לפי המצב בכמה דברים שא"א לפרטם כאן, וכדאי מאד לעשות שאלת חכם.

ו. 'נשים' אם מותר להן לאכול לפני התפלה, כידוע שיש דעות בין הפוסקים אם מחויבות (עיי'ן סימן ק"ו), ודעת המגן אברהם שאם אומרות איזה בקשה כבר יצאו יד"ח, לכן אפילו כאלו שנוהגות כן להתפלל כל התפלה, מ"מ לענין אכילה כולן נוהגות להקל אחרי שכבר אמרו איזה תפלה ובקשה קצרה, וכולן בגדר חלושות הן, מלהמתין עד לאחר כל התפלה. (כן נ"ל כפי המנהג).

ז. יש לדעת שמה שאסור, אפילו קצת אסור, וכלשון הרמב"ם 'אסור לטעום כלום', וכן פסק המשנ"ב, ואפילו 'טעימה בעלמא' אסור. ולפני זמן רב נזדמן לי שאלה, שהוצרכתי לאכול קצת מזונות לפני התפלה, בשביל לקחת תרופה שמוכרח לאכול לפני זה קצת, ואחר לקחת התרופה נסתפקתי אם מותר להוסיף לאכול, כדי שלא יהא ספק ברכה אחרונה, כי אכילה הראשונה היתה בגדר ספק. ולענ"ד חשבתי למעשה כן לאכול, כי לא גרע רפואת הנפש (שהוא אמירת ברכה אחרונה) מרפואת הגוף שמותר, ולע"ע לא מצאתי ראייה ברורה לזה.

ח. אם התחיל לאכול בהיתר דהיינו יותר מחצי שעה לפני עלות השחר. יש ב' דעות בשו"ע אם צריך להפסיק מלאכול או לא, ולמעשה הסכמת הפוסקים שהעיקר כדעת המחמירים, וצריך להפסיק מלאכול ולשתות מיד כשיגיע עלות השחר.

ט. ודע, שבשם הזוהר כתבו אחרונים, שאפילו קם בחצות הלילה אסור לטעום קודם שמתפלל, ומביא המשנ"ב (ס"ק כ"ח בשם הפמ"ג) כמה קולות בזה, קודם, רק אם ישן ממש וקם, ולא כשעדיין לא הלך לישון, וגם אפשר שהכוונה רק לאכילה ולא לשתיה. ולמעשה מסיק שאם אפשר ליזהר בזה מה טוב, אבל אם יתבטל מלימודו ע"י זה מותר לאכול. והעידו שהרב ר' חיים ויטאל עצמו, כשהיה חלש לבו אכל או שתה איזה דבר לחזק גופו, ולא אסר כי אם לאכול למלאות תאוות.

י. לא אוכל למנוע מלהעתיק דברות קודש מספה"ק 'קב הישר' פרק ס"א שמאריך בענין הנ"ל עיין נא שם, ובתו"ד כתב, על כן הירא וחרד לדבר ה', ישמע לקול העצה הטובה, **שיהיה לו חתיכא דאיסורא** לאכול או לטעום שום דבר קודם שהתפלל תפלת שחרית, ובתפלתו יזכיר בבכי ובתחנונים לפני ה', שיזכה ה' שבמעט אוכל ובמעט שתייה ישבע נפשו, ולא יצטרך להרבות באכילה ושתייה, עכ"ל בקיצור. ואחרי אריכות גדול מסיים שם, ויה"ר שיהיו דברים אלו קשורים וחתומים על לוח לבנו, ואז טוב יהיה לנו סלה.

בתחילת דברינו נכתוב יסוד האיסור, וזה לשון ש"ע הרב (סימן פ"ט סעיף ה'), אסור חכמים לאכול או לשתות, משעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שמונה עשרה, וסמכו זה על מה שכתבו 'לא תאכלו על הדם', כלומר לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם (היינו על 'חייכם'), וכל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל עליו הכתוב אומר 'ואותי השלכת אחר גויך' [שהקב"ה כביכול מתלונן על הרשע, שהשליך את עבודת ה' והשאיר אותה אחרי צרכי גופו] אל תקרי 'גויך' שמשמעו כל צרכי גופך, [שלפי זה היה אסור כל צרכי גופו לפני התפלה] אלא 'גיאך' לשון 'גאוה', אמר הקב"ה לאחר שאכל ושתה זה ונתגאה, קיבל עליו עול מלכות שמים. עכ"ד הרב.

ונבאר בעז"ה כמה פרטים בזה, א. איסור זה חמור מאד, ולדעת מקצת ראשונים הוא לימוד גמור ואסור מן התורה, אמנם לדעת רוב הפוסקים הרי זה אסור אלא מדרבנן והלימוד בגדר 'אסמכתא' כמבואר בבית יוסף, אבל בכל אופן הוא מוגדר בפי חכמינו ז"ל, כאילו ח"ו משליך עבודת ה' אחרי גופו. ובשם הזוהר הק' (פ' 'ויקהל') ג"כ הביאו דיבורים חמורים על זה. שדומה למעונן ומנחש, ולכן הסמיכו הפוסק, לא תאכלו על הדם, לא תנחשו ולא תעונו, וא"א להעתיק כאן כל אריכות לשונו הק'.

ב. קבעו חז"ל שרק דברים של 'גאוה' אסור, ולכן מים מותר, וכן אוכלים או משקים לצורך 'רפואה' מותר, ואפילו שיש לזה טעם משובח, הואיל ומתכווין לצורך רפואה, ואין צורך להשאירו לאחר התפלה דוקא [ואפילו רפואה 'טבעונית' שאינו מוגדר כ'תרופה'].

ג. לענין שתיית קאווע או טיי לפני התפלה, כידוע שהמשנה ברורה (ס"ק כ"ב) מתיר רק בלא צוקע"ר ובלא חלב, ובדוחק גדול מתיר להכניס קצת חתיכה צוקע"ר לפיו בצירוף לשתיה, אבל בדורינו דור חלש כבר הורה זקן כ"ק מרן מבעלזא ז"ע, שמותר לשתות עם צוקע"ר ועם חלב וצוה פן ועמד על זה (כפי ששמעתי) בשיבה הק'. ולאחרונה מצאתי במשנ"ב מהדורת דרשו (הערה 29) שכתב, ובזמנינו שכל העולם שותים עם סוכר, וכמעט שאי אפשר בלי זה, הורו הרה"ג רבי יעקב ישראל קנייבסקי והרה"ג רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל שמותר עם סוכר, וכן הורו לענין להוסיף מעט חלב, ע"כ. **ויש להדגיש הערה חשובה**, מה שכתב הביאור הלכה, היות שיש ב' טעמים, ולפי טעם א' העיקר לקבל עליו עול מלכות שמים קודם, לכן מי שמוכרח לאכול קודם התפלה כגון לצורך רפואה לכל הפחות יקרא קריאת שמע קודם. ודבר זה היה פשוט, נראה לעין כל בדור הקודם, שלא הקדימו שום דבר לפני ברכת התורה וקריאת שמע, ולאחרונה ראיתי הרבה אצל בחורים שמקדימים שתיית הקאווע לפני הכל. ומצוה לעוררם ולהזהירם על זה.

ד. נשאלתי כמה פעמים, מכאלו שאינם רגילים בשתיית קאווע אם מותרים לשתות במקום זה איזה משקה אחר כגון קולה וכיו"ב שיש בו קצת סוכר, [גם אדם הרגיל בשתיית קאווע, וכעת נמצא במקום או במצב שאין לו קאווע רק משקה אחר], ומצאתי בערוך השלחן (סעיף כ"ג) שכבר נסתפק בזה, ולמעשה הסכמת פוסקי זמנינו **שמותר**, ואין חילוק בין המשקאות שהעיקר הוא חיזוק ורוגע הלב לתפלה, אבל לא לשתות משקה המשכר כמו בירה או יין או איזה משקה אחר החשוב ביותר. [וכן לשתות רק כפי הצורך].

ה. פסק השו"ע בסעיף ד' וז"ל, הצמא והרעב [הרבה], הרי הם בכלל החולים, אם יש ב' יכולת לכיין דעתו יתפלל ואם לאו, אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה, ע"כ. והענין הוא, שהיות שהוא רעב או צמא ואינו יכול לכיין דעתו בתפלה מותר לו לאכול ולשתות שהלא

ז'האיש משה'

פרקי ותולדות חייו של הרה"ח המפור' הר"ר חיים משה בהרה"ח ר' ברוך הלוי בארד ז"ל
פרק א: בצל קדשו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע

ערך: הרב אליהו שמוטץ

עם בני ביתו בגאליציה, ואולם גם בתקופה הרת גורל כזאת כאשר 'מחוץ תשכל חרב ומחררים אימה', לא הרפה ר' חיים משה מהתקשרותו לרבו הקדוש, ובכל ימים טובים ואף גם בכל יומא דפגרא שם נפשו בכפו, ובמסירות נפש הבריח הגבולות מגאליציה לאונגארין, להסתופף בצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע.

כל יוצא צבא

חכמתו ופקחותו עמדו לו להינצל מגזירת הגיוס, היה זה טרם שהוצרך להתייצב לצבא, נכנס אל הקודש פנימה אל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, להזכיר עצמו לפניו להיפקד בדבר ישועה ורחמים ולהינצל מציפורני המגייסים, תוך כדי שהוא נותן לפדיון נפשו סכום הגון. נענה מרן זי"ע ואמר, מקובלני מבית אבא כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע שלא ליטול מעות כל זמן שלא נפקד המבקש בישועה, אך ר' חיים משה הפציר מאד במרן זי"ע, עד שאמר לו מרן זי"ע שיאיל למסור המעות לידיו של שלישי, יצא ר' חיים משה מן הקודש בדרכו למסור המעות לידי שלישי, אך תיכף ומיד חזר לאחוריו ונכנס שוב אל הקודש, וביקש ממרן זי"ע בכבודו ובעצמו שיהא הוא השלישי, נהנה מרן עד מאד מחכמתו ובת שחוק עלתה על פניו הקדושות, ואמר 'חסידים האבן שכל', וברכו ממעון הברכות להינצל מגזירת הגיוס.

אכן, תיכף ומיד לאחר אותו מעשה, חש מיחושים ומכאובים בקיבתו, וכשהלך אל הרופא שיבדקנו, אמר הרופא בפליאה שמימיו לא ראה קיבה חולנית כקיבה זאת, ומיד כתב לו פטור מלהתייצב בצבא.

לאחר תקופה נוספת, הלך שוב אל הרופא, שירפאנו מחולי זה, בדק הרופא ולא מצא מאומה, מיד התחיל גוער בו הרופא שלא היה לו מעולם חולי בקיבתו, ואינו מגיע לכאן אלא כי ברצונו שיפטור אותו מלהתייצב בצבא. אז נשתומם ונוכח בנס שנעשה עמו למעלה בדרך הטבע, כשבראשונה נזדמן לו שיראה הרופא כן, בכדי שיפטור אותו מעבודת הצבא.

נצחו אראלים

ר' חיים משה נכח בעת הלווייתו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, שהתקיימה ביום ראשון כ"ג מרחשוון תרפ"ז, לאחר שנסתלק כ"ק מרן זי"ע בליל שבת קודש כ"ב מרחשוון, ועד שעת הלוויה הספיקו עם רב ועצום להתאסף לספוד את הצדיק ולבכותו.

ליתן רווח להתבונן

לקראת נישואיו ערך אביו את 'שבת אויפרוף' שלו אצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, היה זה בשבת פרשת וישלח, ובעת עלייתו לתורה צוה מרן זי"ע לבעל קורא להפסיק בפסוק 'ורוח תשימו בין עדר ובין עדר'. לימים ראה בכך ר' חיים משה רמז גלוי, מה שחזה וראה מרן זי"ע בעיני קדשו, את כל התלאה וסאת היגון שיעבור עליו, וכל הני הרפקתי דעו עלייהו באבדן ביתו הראשון בעת המלחמה, ותקומתו מחדש בהקמת ביתו לאחר המלחמה ביתר שאת ועוז.

בציאל דמהימנותא

וכמו בימי בחרותו כן גם לאחר נישואיו, היה מקיים 'והוי מתאבק בעפר רגליהם של צדיקים', והיה הלוח ונסוע תמידים כסדרם בכל עת לבעלזא, לחסות בצל קדשו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, כך זכה להיות במשך עשר שנים בבעלזא על חג המצות, ולשהות במחיצתו של מרן מהרי"ד זי"ע בליל התקדש חג ליל הסדר.

לימים העיד ומסר לדור אחרון, מה שראה בעיניו על אודות מנהגו הקדוש של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע בסעודת יום השבת קודש דחול המועד פסח, שהיה לוקח את האייער מיט צוויבעל' בכף ונותן עליה חתיכת מצה, ואחר כך נתנו בפה קדשו, הגם שהיה 'שמאלץ' מעורב עם הביצים והבצלים לא מנע עצמו מרן זי"ע מהמנהג שנהג כן בכל שבת ושבת, ליתן חלה על האייער מיט צוויבעל' ולאכלו יחדיו [וכנראה שהשמאלץ לא הי' בו מים כלל שלא היה בו חשש שריוה].

אירע פעם אצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע בעריכת השולחן הסהור דסעודתא דיום טוב ראשון דחג הפסח, שבעת העמדת היין כנהוג, העמיד ר' חיים משה שהיה אז אברך צעיר לימים על השולחן יין מצימוקים שהביא הוא בעצמו. כשטעם מרן ז"ל מיינו של ר' חיים משה, קראו ושאלו האם יש לו בקבוק יין נוסף, כיון שהיה ברשותו בקבוק נוסף שהכין לעצמו כדי להשתמש בו בליל הסדר השני לשתיית ארבע כוסות השיב בחיוב, וכראותו כי מצא היין חן בעיני מרן, עמד והעניק את בקבוק היין למרן זי"ע, ואמר לו מרן שחפץ הוא בליל יום טוב שני בעת עריכת הסדר להשתמש ביין זה עבור שתיית ארבע הכוסות, והיה הדבר לפלא ולחידוש.

בתוך הגולה

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה בשנת תרע"ד, כאשר גלה כבוד מבית חיינו וכ"ק מרן מהרי"ד זי"ע נאלץ ליטול את מקל הנדודים, ולגלות עם כל הנלווים אליו לאונגארין, נשאר ר' חיים משה

ברא כרעא דאבוה

הרב החסיד ר' חיים משה ז"ל נולד ביום חמשה עשר בשבט שנת תרמ"ז, לאביו החסיד המפורסם הר"ר ברוך ז"ל הידוע בכינויו כר' ברוך יארטשובער.

זכה אביו לשמש שנים רבות כשליח ציבור בעת תפילת שחרית בימים הנוראים בבעלזא, בבית מדרשם של רבותינו הקדושים זכותם יגן עלינו, והיו מאנשי ביתם של רבותינו הקדושים.

וכה מעיד על תפילתו הרה"ח ר' ישראל קלפהולץ בספרו 'גדולי חסידי בעלז': 'תפילתו היה בה מן המתקנות וההתלהבות, כל מילה יצאה מפיו בטעם מיוחד, מלוטשת בחן ורוויית ערגה וכיסופים, כבן המתחטא לפני אביו, וכילד המתרפק על אמו, והרעידה את מיתרי הלב העמוקים והחבויים, בעת תפילתו המתוקה והלוהטת בבית הכנסת בבעלזא, היה שואג מקירות ליבו כאריה, זכיתי לשמוע תפילתו כמה פעמים, ובשעה שרבי ברוך עבר לפני התיבה כשליח ציבור, היו המילים הקדושות של התפילה לוהטות על שפתותיו, ורשפי אש ניתזו מפיו, הוא הרעיד כל נפש בתפילתו, הצית במ אש קדושה, והביאם לידי התעוררות והרהורי תשובה, מרן מהרי"ד זי"ע אמר: בעת שרבי ברוך מתחיל ב'המלך', חושבים שלא יוכל ימשיך הלאה בתפילה, אבל אחר כך הוא מתפלל בקול חזק, וכאשר הוא נכנס להתלהבות, הוא ממשיך בקול חזק יותר.'

אכן משורש זה ינק ר' חיים משה דרכי תורה יראת שמים וחסידות, כשעודו בימי עלומיו ונעוריו נסע בצוותא עם אביו לבעלזא, לחסות בציאל דמהימנותא קדישא תחת צלו של כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע, שם התרועע ר' חיים משה עם היושבים ראשונה במלכות בית בעלזא, ומאז והלאה היה הלוח וגדל כשכל מהותו בבעלזא, ואף בהיותו בריחוק מקום בביתו אשר ביארטשוב, לא היתה נפשו רוחו ונשמתו ביארטשוב כי אם בבעלזא, בהיותו דבוק ומקושר בלב ונפש ובקשר איתן ואמיץ לרבותינו הקדושים, וכדרכם של חסידי קמאי שאף בשבתם בביתם לא הסיחו דעתם מרבותיהם הקדושים.

בזכות אביו הגדול, זכה לשבת ימים רבים בבעלזא, כשכל ימיו גדל הוא בין חסידים ואנשי מעשה, וכאחד מבני החבורה עלה ונתעלה עמהם כל ימי חייו, ובכל הנהגותיו תהלוכותיו ואורחותיו היה לדמות דיוקן של 'פארציטישער בעלזער חסיד', אשר אין לו בעולמו כי אם התקשרות לתורה עבודה וגמילות חסדים, ודביקות איתנה ברבותיו הקדושים כל ימיו בהתבטלות והכנעה עצומה.